Severin Falkman

I ÖSTRA FINLAND. ITÄ SUOMESSA.

4de Häftet,
innehållande 15 bilder.

4jäs Vihko,
sisältävä 15 kuv.

F. Tilgmann, Helsingfors.

Kansalliskirjasto – Nationalbiblioteket

UNIV. BIBLIOTH.
* 1897 *
HELSINGFORS

Kansalliskirjasto – Nationalbiblioteket

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

I ÖSTRA FINLAND.

SKIZZER OCH STUDIER

AF

SEVERIN FALKMAN.

I DELEN.

EN VECKA PÅ SIITOLA GÄSTGIFVERI.

1 HÄFTET.

HELSINGFORS,
SEVERIN FALKMAN.
FÖR SVERIGE, NORGE OCH DANMARK
CARL SUNESON, Stockholm.

Helsingfors, Finska Litteratursällskapets tryckeri, 1882. *Chromolithograf F. Tilgmann, Helsingfors.*

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

Register öfver illustrationerna.

1. **Siitola. Utsigt från Siitola.
2. **Gårdar vid Siitola.
3. *Skjutskarlar och hästar vid Siitola.
4. ***Bondgubbar från Ruokolahti (gamla stilen).
5. **Färjan vid Siitola.
6. ***Pörte vid Siitola.
7. ***Flickor från Ruokolahti, före skriftermålet.
8. ***Flickor från Ruokolahti, förlofvade.
9. ***Gumma från Ruokolahti.
10. ***Bondhustru och flicka från Ruokolahti.
11. *Liten gård i Ruokolahti. *Qvinnotyper.
12. ***Pörte i Ruokolahti. *Yrjö.
13. ***Gosstyp. Stuga i Ruokolahti.
14. **Badstuga i Ruokolahti. *Maiju.
15. ***Qvinna och gosse i Ruokolahti.
16. **Pörte-interieurer i Ruokolahti.
17. **Qvinnotyper från Ruokolahti.
18. *Husgeråd i ett pörte från Ruokolahti.
19. **Ansigtstyper från Ruokolahti. Gård.
20. **Bondvärdar i Ruokolahti (nya stilen).
21. **Qvinnor och barn i Ruokolahti.
22. *Husdjur och plog i Ruokolahti.
23. **Gård i Ruokolahti. *Typer.
24. ***Värdinna med pojke och tiggare. Ruokolahti.
25. *Dok och typer. Brunn. Ruokolahti.
26. **Gård i Ruokolahti.
27. *Qvinna och gosse i Ruokolahti.
28. **Gårds-interieurer i Ruokolahti.
29. **Architectur i Ruokolahti.
30. **Imatra.
31. **Vallinkoski.
32. **Gårdar vid Vuoksen.
33. ***Blind gubbe nära Imatra. Uthuslänga.
34. ***Gubbe och gosse i trakten af Imatra.
35. **Utsigt från Joutseno. Joutseno kyrka.
36. ***Gubbe från Joutseno.
37. **Utsigt från Joutseno.
38. ***Gummor från Joutseno.
39. ***Joutseno flicka vid Siitola.
40. ***Jontseno gumma och flicka.
41. ***Joutseno gumma med gosse.
42. ***Joutseno flickor.
43. ***Härklädsel i Joutseno.
44. ***Joutseno kappor.
45. ***Joutseno flickor.
46. **Joutseno qvinna och gubbe.
47. *Lufvor och dok i Joutseno.
48. **Joutseno typer i vinterdrägt.
49. *Skizzer.
50. *Skizzer.
51. *Skizzer.
52. **Neitsyniemi.
53. **Neitsyniemi.
54. **Neitsyniemi.

---

*Pennteckningar. — **Teckningar med ton. — ***Färglagda teckningar.

Kansalliskirjasto – Nationalbiblioteket

För omkring 25 år tillbaka gjorde jag som student en sommarresa i några trakter af östra och mellersta Finland, och med det gripande intryck, som Vuoksens och Saimas natur gjorde på mitt sinne, mängde sig omedelbart äfven det af de stillsamma och vänliga menniskor, som lefde der mellan de skogiga klipporna, och jag såg i deras typer och bostäder, seder och kläder så mycket egendomligt och iakttagningsvärdt, att mitt album öfverfylldes med studier och skizzer, och detta mera som en följd af de intryck jag erfor, än med något egentligt mål.

25 år senare — eller sommaren 1880 och efter att i lång tid ha lefvat i det soliga landet söder om Alperna, der folk och natur så väl som minnen och konst så oemotståndligt och mäktigt hänföra fremlingen, men der minnet af de ensliga skog-omslutna sjöarne och de vänliga menniskorna i dessa bortglömda bygder i norden dock mer än ofta smög sig i mitt sinne — återsåg jag omsider dessa samma nejder och fann, att oaktadt de ingenting förlorade, utan fastmer vunno på jemförelsen med soligare och rikare nejder och lyckligare och sorgfriare menniskor, dock mycket af det egendomliga i folkets lif, som då så anslagit mig, var blefvet omgestaltadt och förändradt. Jag tänkte med en viss saknad på mina teckningar från förra resan, hvilka alla gått förlorade; men samtidigt uppstod den tanken hos mig, att efter ytterligare 25 år ännu bra många flere förändringar måste hafva inträffat, och att således en samling af hvad som nu är ej vore något onyttigt arbete.

I de trakter, der Imatras dånande brus förnimmes på vida sträckor, fann jag ännu mångt och mycket af det gamla och egendomliga i folkets lif, som nästan ovilkorligt för betraktarens tankar tillbaka till de dunkla tider då Kalevala-sångerna digtades och sjöngos, och jag har derföre funnit lämpligt att börja mitt arbete med de bilder, som jag samlade i dessa trakter.

Det häfte, jag härmedelst öfverlemnar till allmänheten, utgör första häftet af en volum, som under titel af „En vecka på Siitola gästgifveri“ kommer att innehålla 54 blad med teckningar, hvilkas närmare innehåll är angifvet i prospecten, jemte text i form af dagbok med upplysningar och beskrifningar, samt omfatta Joutseno och Ruokolahti socknar.

Ytterligare två lika stora delar, utgörande en fortsättning af nämnda arbete, till hvilka teckningarna redan äro samlade och ordnade och hvilkas utkommande beror på framgången af den första delen, komme att omfatta trakterna på andra sidan Vuoksen jemte vestra och norra kusten af Ladoga med en del af Karelen, eller 12 socknar.

Helsingfors den 14 December 1882.

Severin Falkman.

Kansalliskirjasto – Nationalbiblioteket

Första dagen.

En solklar morgon i slutet af Juli 1880 vaknade jag i ett litet snyggt och prydligt rum på Siitola gästgifveri, och då jag såg ut genom fönstret, anslogs min syn af en vidsträckt, i solskenet glimrande vattenyta, som porlande och sorlande utbredde sig mellan leende täcka stränder, omvexlande med gulnade fält, lummiga löfdungar, nyslagna ängar, gårdar och byar och alltsammans teende sig för ögat och sinnet som en vänlig solvarm idyll i motsats till de kalla, gråa dimmor, hvilka några timmar förut dolt allt för mina blickar, när jag om natten i ett ogenomträngligt töcken anländt till stället.

På eftermiddagen föregående dag hade jag och mina följeslagare lemnat ett gästvänligt ställe, och sedan vi i några timmar rullat fram i våra skjutskärror på förträffliga vägar genom lummiga skogstrakter, der marken var så uppfylld af stenrös, att det föreföll obegripligt, huru man här och hvar hade kunnat lyckas att bryta upp några flackor till åker och äng, så föll skymningen uppå, och med denna började dimmorna stiga upp från de sidländta ställena, och snart var allt inhöljdt i deras svala fuktiga töcken.

Blott då och då, när de små pigga sydkarelska fuxarne trippade upp för någon backe, och af sådane funnos der Gudi nog, döko vi upp på det torra för en stund, och medan våra blickar halkade förbi de mörka silhouetterna af berg och skog och någon kal kontur af någon afsvedjad backe, här och der omvexlande med de af någon gård eller by eller gärdesgård, hvilka aftecknade sig mörkt och skarpt mot den klara natthimmelen såsom dekorationer i ett skuggspel, så tätnade dimmorna der nere öfver slätterna allt mera till och bredde ut sig såsom hvita sjöar med skogsbrynen såsom stränder och öar, och dit måste vi snart dyka ned igen, efter att, såsom vi tyckte, allt för kort, fått njuta af den torra, varma luften deruppe.

Hvem här uppe i norden har väl ej någongång gjort en dylik färd någon klar sommarnatt, och hvem har då ej erfarit samma intryck af vemod, som mer och mer invaggar själen i ett tillstånd af formlösa, obestämda drömmar, hvilka, om de skulle kunna förliknas med något annat, måhända mest skulle göra det med de hvitgråa, kyliga dimmorna, som, liknande spöksjöar, utbreda sig mellan de skogiga höjderna. Ej ett ljud utom hästhofvarnes slag mot marken och kärrhjulens rasslande kunde förnimmas i den stilla natten, och vid detta var örat redan så vant, att det ej mera störde.

Vi hade just dykat upp igen på en afsvedjad stenig kulle, öfver hvilken vägen ledde, då en svag, men ihållande ton började smeka våra öron. Det var som en sakta vindfläkt skulle ha susat genom en skog, men det var alldeles lugnt omkring oss, och der

fanns ingen skog. Ljudet tilltog omärkligt, men utan minsta afbrott, utan minsta hvila och blef allt mera brusande, allt mera mullrande såsom ett från fjerran annalkande tordön, och omsider var det öfver oss, under oss, uppfyllande hela naturen omkring oss, och när vi till sist höllo in hästarne för att bättre kunna lyssna till dess mäktiga stämma, så tyckte vi, att marken darrade under våra fötter, och så gjorde den äfven, ty det var Imatras väldiga röst, som dånade kring oss i natten och som framqvad sin brusande sång, der intet missljud kunde förnimmas, om man än skulle ha fått lyssna dertill i tusende år.

Hög björkskog höjde sig på ömse sidor om vägen, men våra blickar spanade förgäfves mellan de hvita stammarne efter någon skymt af den väldiga sångaren, och efter att länge och väl med undran hafva lyssnat till hans stämma, satte vi oss igen i rörelse och foro vidare.

Länge och väl tycktes dånet blott tilltaga, men omsider började det dock omärkligt att sakta af. Skogen vidgade sig omkring oss, och snart voro vi åter nere i dimmorna. Imatras röst ljuder allt ännu i våra öron, men svagare och svagare. Dimmorna tätna allt mer och mer och sluta sig tillsammans öfver våra hufvuden. Allt är blott töcken omkring oss, och vi skönja knappast mera hufvudena på våra hästar och ännu mindre skymten af gärdesgårdarne på ömse sidor om vägen. Det bär nedåt, allt djupare och djupare i det kalla fuktiga töcknet, och vi veta ej mera, om det sakta sorl, som ännu allt fortfarande förnimmes, är det sista bortdöende ljudet af Imatras brus eller blott en återklang af detsamma i vår inbillning. Och dock, det tyckes åter tilltaga, men i en vida mildare och vekare tonart. Det blir tydligare och tydligare, och med ens svänga hästarne åt sidan. Tvenne stolpar skymta fram i dimman på ömse sidor om oss, och hästarne stanna frustande och skakande sina våta manar och messingsbeslagna remtyg invid en lika dunkelt framskymtande trappa.

Det föreföll oss som vore vi anlände till det skumma Sariolas tröskel, och vi klängde ned ur kärrorna och stego in genom dörren, men befunno oss i ett trefligt rum med blå och hvita tapeter och möbleradt med en pinnsoffa och ej mindre än tvenne dito gungstolar, der en hygglig, beställsam värdinna, hvilken på intet vis påminte om den elaka, trollkunniga Louhi, tog vänligt emot oss.

Vi befunno oss omsider på Siitola gästgifveri vid Vuoksens strand och vid målet för dagens färd och den första stationen för våra artistiska och etnografiska studier. Vår hyggliga värdinna visade oss in i ett smånätt sofrum med hvita gardiner och snygga sängar, der vi efter en stund ligga i sömnens armar, vyssjade till ljufva drömmar af den eviga milda sången af Vuoksens böljor.

Från den lilla salen utanför vårt sofrum kommer man ut på en i vattnet utbyggd rymlig veranda, inbäddad å ömse sidor i lummiga fläderbuskar, der det förefaller helt lockande att intaga morgonkaffet. Utsigten, om ej egenteligen skön, efter anspråken här i landet, är dock leende och behaglig.

Det stora vatten, som ligger utbredt framför oss, och hvars lekande böljor sqvalpa mot verandans fot, är Vuoksen i sin början, som här tager sin första rast, sedan den straxt förut deruppe mellan de skogbevuxna klipporna ofvanför Neitsyniemi

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

i en väldig brusande fors störtat sig ut från Saima. Det förefaller som om ungdomen, något häpen öfver den vilda farten, skulle vilja betänka sig, innan den igen ett stycke nedanom Siitola börjar taga några satser och så efter ett och annat afbrott af skenbar hvila åter samlar sina krafter för att med hela sin fulla styrka bryta sig igenom det ganska trånga passet mellan klipporna vid Imatra.

Strax invid verandan löper landsvägen ut och slutar med en brygga, som sträcker sig ett stycke ut i vattnet. Det är landningsstället för flottbåten, och denna lägger just nu ut från motsatta stranden. Den gör en stor sväng uppåt mot floden för att sedan med strömmens hjelp drifva ned mot sin bestämmelseort på vår sida. Det är en enorm båt, men som, oaktadt den synes väl lastad, blott ros med tvenne årar.

En hög gul karet med uppspänd sufflett höjer sig på dess midt och blickar stolt ned på ett par Viborgska kärror och på hästar och menniskor, hvilka äro sammanträngda deromkring, och i aktern pråla några granna parasoller i solskenet. På bryggan väntar allmoge med sina fordon för att fara öfver till andra stranden med den återvändande färjbåten. Några linhåriga pojkar med solbrända kroppar taga sitt bad vid sjelfva landningsplatsen, och på andra sidan om floden är äfven lif och rörelse. Der ligger äfven gästgifvaregård och tingsgård och andra gårdar, och på floden vagga små lätta farkoster med forell-metare. En lifligare och behagligare anblick än den, som en vacker solig sommardag företer sig vid Siitola, skall man sällan träffa på landsbygden i Finland, men tyvärr tyckes det börja blifva alltför lifligt omkring oss. Det är ett fladdrande och farande af myriader lätta vattenflugor med vackra silfverglänsande vingar, och de lemna oss ej någon ro eller rast. De tyckas hafva en säregen förkärlek för våra näsor och munnar och ögon, och akta lika litet på näsdukens hviftningar som på röken från cigaretterna, och vilja vara med öfver allt. Kaffet tyckes smaka dem förträffligt, och sedan man fiskat upp några stycken, som tagit sig för mycket till bästa i koppen, så hinna ännu några andra slå ned i densamma, medan man skyndar sig att föra den till munnen, och då deras uthållighet vida öfvergår vårt tålamod, så finna vi omsider för godt att rymma fältet och draga oss in i salen, der de lemna oss i ro, fast dörrarne stå öppna till verandan.

Från fönstren på andra sidan kunde man nu taga en del af den tillgränsande trakten på landsidan i skärskådande. Att kalla den vacker, tror jag ej just, att någon skulle ha velat gå in uppå, men i den klara Julisolens ljus var den dock ej alldeles utan ett visst behag.

Åkern skiftande från gult till gulgrönt, från den mogna rågen, som hvarje stund väntade på skördemannens lie, till den ännu knappt halfmogna hafran och kornet. Från de nyslagna ängarna voro sätorna delvis redan hemförda till gårdarne, som aftecknade sig mot de mörka skogsbrynen med sina små, höga, nedrökta rior, sina stackar sedan förra året och sina höga brunnsstolpar och sträckor af gärdesgårdar. Detta allt, som sagdt, var ej alldeles utan ett visst behag att skåda en vacker Julidag, men en mulen höstdag, när åkrarne äro skurna och grödan inbergad och allting ter sig grått och svart för ögat, måste det taga sig temmeligen torftigt och tråkigt ut.

Emellertid hade man i salen uppdukat en inbjudande frukost, åt hvilken vi hade

allt skäl att göra heder. Färskt bröd, förträffligt smör, hallon och mjölk och andra goda saker, bland hvilka fanns en anrättning, som skulle hafva gjort furore hos de Provençaliska bröderna i Paris, nämligen ett fat med de vackraste foreller i verlden, hvilka för en stund sedan och under våra ögon blifvit uppdragna från Vuoksens djup. Af en mjuk bronsfärg såsom japanska altarvaser, rikt insprängda med små rubinröda fläckar och i köttet rosenröda, friska och läckra, voro de verkeligen lika frestande för ögat som för gommen, och det enda, som är att beklaga, är, att de ej kunna försändas per telegraf till verldens fyra hörn, ty redan några få timmar, efter det de kommit ur vattnet, äro de på långt när ej mera så välsmakande, och de uthärda så godt som ingen transport.

Under tiden hade ett sällskap af grannskapets innebyggare samlat sig derute på gården och på verandan för att enligt ortens sed och med delvis egennyttiga, men äfven delvis helt oegennyttiga afsigter göra de resande sin uppvaktning.

Jag kände sedan ett par föregående besök vid Imatra, att sådant tyvärr var bruket, och det enda, som på något vis kan mildra det obehagliga intryck, som tiggeriet alltid måste göra på en person hemma i eget land, är tanken på, att man måste begifva sig just precis till Imatra och dess omnejd och ingen annorstädes för att träffa på denna art af industri så pass uppdrifven, som den der tyckes vara.

Det är egenteligen på vägen mellan Rättijärvi och Imatra, der diligenserna lastade med turister från Petersburg fara fram, som tiggeriet florerar. Det är knappast att förvåna sig öfver, ty kopparslantarne väga så lätt i den sorglösa turistens hand, och de snabbfotade ungdomarne, som löpa i kapp med de framrusande hästarne, sträcka fram sina fula käppar och sina näfverrifvor med stenar, tillsvarfvade i mer eller mindre besynnerliga former af forsens böljor och blicka så längtansfullt upp till matadorerna deruppe på den höga vagnen, att det verkeligen skulle vara pedanteri att ej låta regna några slantar.

Emellertid hafva dessa tiggare föga af den närgångenhet och oförsynthet, som deras yrkesbröder i andra turistöfversvämmade länder ådagalägga, och när de ej äro nödsakade att springa i kapp med diligenshästarne, utan befinna sig på samma terrain med dem, af hvilka de hoppas få någon allmosa, gå de ej anfallsvis tillväga, utan skicka sig ganska fogligt och hyggligt, och hela deras taktik tyckes bestå i att tiga och vänta.

Bland menigheten på balkongen igenkände jag strax en gammal bekant från ett besök vid Imatra för ett par år tillbaka. Det var en hustru från Joutseno, som då bar ett litet linhårigt blåögdt barn på armen och af hvilken jag då tillhandlade mig en silfverbrisk, med hvilken hon ståtade. Den lilla linhåringen hade under tiden tilltagit i ålder och visdom och såg nu rätt respektabel ut i farfars stora tennspännsbeprydda hatt. Affärerna tycktes ej heller ha gått så alldeles illa, då brisken, som hon sålde åt mig, nu var ersatt af en annan ännu större och vackrare.

Joutseno qvinnornas drägt är ganska plastisk. Doket, på finska „huntu“, som de gifta qvinnorna bära, är, om ej egenteligen klädande, dock i och för sig särdeles måleriskt och mycket konstfullt och svårt att ordna. Det lägges upp öfver hjessan på

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

en näfverbit och ordnas i en otrolig mängd små fina veck och rynkor samt fästes i nacken och faller stort och rikt ned öfver ryggen.

Man berättade, att det var blott några vissa konsterfarna gummor, hvilka förstå sig på att ordna det som sig bör, och dessa tjena då som coiffeuser åt de andra. Ett nyuppsatt Joutseno dok är rätt vackert och i hög grad egendomligt och bär en otvetydig prägel af gammal medeltid, men som Joutseno värdinnorna ej kunna låta sätta upp det alla dagar, men deremot bära det hela veckan ut, så ser det efter ett par tre dagar ej särdeles propert ut.

En annan gumma var ännu mera typisk. Hon var från Ruokolahti, samma socken, der Siitola och Imatra äro belägna. Doket är enklare än det föregående och af en ännu mera plastisk form samt ej missklädande. Den otvifvelaktigt ganska hyggliga gumman såg emellertid ut, som om hon skulle kunnat trolla. En halfblind tiggare, ganska pittoresk i sina näfvertossor och sina, såsom de Daciska konungarnes på Constantinsbågen i Rom, om vristen hoprynkade benkläder voro för resten de enda representanterna af tiggareskrået.

De öfriga af sällskapet utgjordes af skjutskarlar och förbifarande, som väntade på färjan och som tycktes ha samlat sig der blott af sällskaplighet eller för att taga de resande i betraktande, föga anande ännu, att de just träffat på sådane, som voro vida mera intresserade af deras egna personligheter, än de sjelfva kunde vara af dem.

Färjan hade nu anländt, och den gula kareten och kärrorna och de två- och fyrbenta passagerarne voro i land. Remsomvirade damer trippade på höga klackar bland den öfriga menigheten, och de badande pojkarne, utan att det ringaste genera sig öfver frånvaron af all toilett, stodo på stranden och begapade debarkeringen. Det hela företedde en högst egendomlig bild af civilisation och naturlif, som ej blef mindre egendomlig genom den Babyloniska språkförbistring, som för några minuter var rådande på bryggan. Problematisk fransyska, tyska, ryska, svenska, finska och jag tror till och med något litet engelska sammansmälte der till ett helt, ungefär så harmoniskt som kacklet i en hönsgård, der olika sorters fjäderfä blifvit sammanhopade.

Tvenne trefliga gubbar med sina lika trefliga, små fyrhjuliga Viborgska kärror och sina små pigga, magra hästar blefvo qvar en stund på gästgifvaregården. De voro otvifvelaktigt de mest typiska af sällskapet, och med sina stora ryska hattar och sina snäfva långa kaftaner voro de verkliga exemplar af de Viborgska gubbar i gamla stilen, hvilka man, innan jernvägen kom till stånd, var van att se dragande kring alla landets landsvägar med sina lass. Drägten är alldeles rysk och står mycket illa tillsammans med de skägglösa finska ansigtena, och det kan väl knappast, äfven hos den mest passionerade amatör af gamla seder och gamla kläder, väcka någon saknad att veta, att den allt mer och mer försvinner och ger vika för den nu nästan allmänt brukliga finska allmogedrägten, en halfkort rakskuren vadmals rock eller tröja och ett par halfhöga stöflar, ofta i pieks-form.

Sydkarelaren är vanligtvis hvarken stor eller grof och har en viss nätthet och lätthet i hållning och gång, som alls ej harmonierar med de oformliga ryska hattarne, de långa kaftanerna och de klumpiga stöflarne.

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

Strax invid gästgifvaregården ligger ett pörte, „savutupa“, rökstuga. Det är uppfördt för färjkarlarnes beqvämlighet, men torde dock kunna gifva en ganska tydlig bild om både likheten och olikheten mellan ett så kalladt pörte och en vanlig finsk stuga. Det yttre skiljer sig vid första påseendet föga från en sådan, och olikheten består så godt som blott i skorstenen, som på pörtet är vida mindre än en vanlig sådan och af trä, samt alltid med någon mer eller mindre prydlig öfverbyggnad.

I det inre deremot är skilnaden mera påfallande. Ugnen, på sitt underlag af stockar, står visst på samma plats som i stugan, längs väggen mellan dörren och knuten. Bänkarne äro anordnade på samma vis längs väggarne, som de äro i stugan, men taket och väggarne ned till en vanlig manshöjd från golfvet äro alldeles kolsvarta af sot och rök, likasom mellanbjelkarne, och deruppe vid takåsen skönjer man en liten öppning, som insläpper ett svagt blånande ljus, och detta utgör husets skorsten. Ugnen har nämligen ingen sådan, utan när det eldas så strömmar röken tillbaka genom ugnsmunnen och lägrar sig i tjocka lager under taket, tills den hinner att småningom tränga sig ut genom det lilla rökhålet deruppe. Dock kan ett pörte mången gång vara mera inbjudande och behagligare än mången moderniserad stuga. Det svarta taket med sin ås och sina bjelkar, ofta skimrande af sot-kristaller och med det svaga blåaktiga skimret från det lilla rökhålet deruppe, är ej utan en fantastisk effekt. Väggarne under rökranden äro i många pörte rena och snygga likasom bänkarne, och då röken ej tillåter att i rummet uppbevara en mängd lifsmedel, kläder och paltor, och luften dessutom oupphörligt spelar genom det lilla rökhålet deruppe i taket, så är luften derinne sällan så förskämd och obehaglig som i vanliga torftigare allmogebostäder.

Ett pörte må vara högt eller lågt, rymligt eller trångt, så måste en karl af vanlig medelhöjd på samma gång böja hufvudet, kröka ryggen och lyfta högt på benen, när han vill stiga dit in, ty dörren är låg och tröskeln är hög. Vanligtvis två, om ej tre af väggbjelkarne utgöra nämligen den senare, och är man närmare tre alnar eller något derutöfver, så fordras det en viss vana och uppmärksamhet för att röra sig derinne utan att slå pannan i de svarta mellanbjelkarne, som ligga tvärs öfver rummet. Detta förhållande var det äfven, som ingaf Pohjola värdinnan hennes bekymmer vid åsynen af sin blifvande måg:

Kalevala 21 sången:

„Mågen ryms ej under taket,
Goda gäfvan ej i stugan,
Utan att man borttar dörren,
Bryter lös dess sidoportar,
Höjer upp den öfre balken,
Sänker tröskeln lägre neder,
Rifver väggen närmast dörren,
Flyttar lägsta bjelken unnan:
Mågen är ett hufvud högre,
Skjuter öfver med ett öra.“

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

„Dörrens balk må då sig höja,
Utan att han mössan lyftar,
Trösklarne må ned sig sänka,
Utan att hans klack dem vidrör".

Det ofvannämnda pörtet är dock ej något egentligt species af sådana i all deras ursprunglighet, ty utom att fönstret ersätter den ursprungliga brädluckan, som var att skjuta till och ifrån, så framter sjelfva ugnen genom den halfrunda öfverbyggnaden öfver dess härd ett slags nymodigare förbättring, som är afsedd att uppfånga åtminstone en stor del af gnistorna för att hindra dem att i allt för stor mängd med röken svärma kring under taket, och denna kupa eller öfverbyggnad kan således med allt skäl anses som en Darvinsk mellanlänk i skorstenarnes utvecklingsföljd till deras fullkomlighet.

Dagen hade emellertid lidit ett godt stycke framåt och led ännu mera, under det att på terrassen vid Siitola den ena efter den andra fick beqväma sig att vara modell. Den medgörlighet vid dylika fall, som jag så ofta mött hos Finska allmogen, kom mig äfven denna gång till del, och medan jag gjorde min första skörd till det arbete, som härmedelst öfverlemnas åt allmänheten, led dagen mer och mer. Den sena middagen med foreller och andra goda saker intogs, och en stund derefter sutto vi i kärrorna och rullade af till Imatra.

Vägen är ej lång. Små glimtar af Vuoksen på ena sidan med lummiga holmar och uddar, gårdar och torp med sina ägor omkring sig, och på andra sidan om vägen vild skogsmark, och innan kort svänga vi in på gården framför det stora hotellet och stiga af midt bland en hel tross af diligenser och kärror, hästar och skjutskarlar, och några ögonblick derefter stå vi lutade öfver balustraden under de höga björkarne och blicka halft döfvade ned i det brusande, rytande, dånande, fradgande djupet derinunder.

Mitt första intryck af Imatra, en kall, regnig och duskig dag om hösten för omkring tjugufem år sedan, var i många fall olikt detta.

Då var allt vildt och ödsligt derikring. Inga turister funnos der, och i stället för det prydliga stora hotellet, som beherrskar hela fallet, fanns der blott en oansenlig liten byggnad, som man fick gå och leta efter bland klipporna. Några barfotade halfvuxna flickor med underliga brunrandiga, rödkantade skynken öfver skuldrorna och utslaget fladdrande ljust hår hoppade kring bland stenblocken med sina näfverrifvor, fyllda med stenar, som de bjödo ut åt oss. Det hela gaf ett intryck af storartad ödslighet och vildhet, som obeskrifligt väl stämde tillsammans med forsens brusande dån. När vi omsider kommo ned bland klipporna till det mäktiga fallet, blefvo vi likasom fjettrade der den ena stunden efter den andra, och då vi genomvåta af skummet, som hvirflade omkring oss, till slut förmådde lösrycka oss från det trollska stället, så fördes tankarna omedvetet tillbaka till de dunkla tider, då Joukahainen, den oförvägne ynglingen från Lappland, i sin olycksbringande täflan med den gamla Väinämöinen, sjunger om det obesegrade Imatra:

Kalevala 3 sången:

„Trenne svåra forsar finnas,
Trenne stora vida sjöar,
Trenne höga berg derjemte
Under detta himlafäste:
Hälläpyörä uti Häme,
Kaatrakoski i Karelen
Ha ej Vuoksi öfverträffat,
Icke Imatra besegrat."

Imatra liknar på intet vis något annat af de verldsberyktade vattenfall, hvilkas afbildningar knappast någon menniska i våra dagar, som har synen i behåll, kunnat undgå att hafva beskådat. Det är en långsluttande fors, inklämd mellan branta, fast ej särdeles höga granitmurar, men den är så väldig, så brusande, så skummande, att den i Europa än i dag, likasom i Joukahainens sång och långt innan dess, står obesegrad.

Från en skenbart lugn och spegelklar idyllisk bassäng störtar den med ens och oafbrutet ned i hundrade sinom hundrade fall, som trängas och äflas och uppsluka hvarandra, kastande skummet högt i luften och utan afbrott vältrande sig genom den långa granitrännan, tills de omsider dernere, och just, då man tycker, att deras vildhet stegrat sig till den yttersta våldsamhet och kraft, med ens lugnas af och breda ut sig i ett bredt leende vatten, på hvars lätta vågor tusende hvita svanor tyckas lekande och glädtiga och med utbredda vingar glida fram till ett gemensamt mål.

Nåväl! Imatra är det samma som förr, blott omgifningarne äro något annorlunda än för tjugufem år sedan. Många späda unga björkbuskar hafva under tiden växt upp till höga lummiga träd. Beqväma och väl anlagda gångar, trappor och terrasser bespara en mödan att hoppa och klänga mellan de fuktiga stenblocken. En prydlig korg på ståltrådslinor tillåter den, som har courage, att fara fram och tillbaka öfver fallet. Stenar och klippor äro fullklottrade med namn och inskrifter till förevigande af en otalig massa besökande. Man har gjort allt för att göra den väldiga forsen till en vacker och originel appendix till anläggningen och hotellet, och denna afton specielt var särdeles lyckad, ty sedan den till nära ett hundrade personer uppgående publiken blifvit undfägnad med en koncert på dragharmonika, accompagnerad af en och annan smällande champagnekork, så utgjordes sista afdelningen af festen af eklärering af fallet med bengaliska eldar och af uppsläppande af några raketer från korgen, och dock lyckades det ej att förtaga ett grand af det storartade, öfvervältigande intryck, som Imatra aldrig skall undgå att göra på hvem det vara må, som får lyssna till de dånande åskorna från dess djup och får låta sin blick dragas ned i dess fradgande böljor, och det väldiga Imatra är och blir, som det varit, obesegradt.

Kansalliskirjasto – Nationalbiblioteket

Andra dagen.

Vädret lika vackert som under gårdagen; samfärdseln på strömmen och vattenflugornas fladder på verandan lika lifliga. På morgonen voro vi upptagna med ordnandet af föregående dagens skörd, och blott med ett halft öga kunde vi gifva oss tid att något litet skärskåda turisterna från Imatra, hvilka anlände med diligensen för att med färjbåten fara öfver till andra stranden och derifrån göra en tur till det något högre uppbelägna Neitsyniemi.

En herre och en dam stannade qvar vid Siitola och togo ett rum invid vårt. Det var ett nygift par på sin bröllopstripp, tyskar från Tyskland, och ingendera af dem mera i ungdomens vår, men sågo särdeles hyggliga ut. Den nygifta mannen, som genom sina glasögon fått sigte på forellmetarne ute på strömmen, blef så betagen i deras sysselsättning, derute i solsticket, att han lemnade hela Neitsyniemi färden å sido, och innan kort satt han med sitt forellspö i handen och vaggade ute på djupet i en liten rankig båt. Frun hade föredragit det torra elementet och slagit sig ned i ett hörn af verandan i skuggan af fläderbuskarne och sin parasoll för att derifrån i ro få förnöta tiden med att betrakta sin gubbe och hans fisklycka, men hon hade ej tagit vattenflugorna med i beräkningen, och följden blef naturligtvis den, att hon, efter en stunds fåfäng strid med dessa, tröttnade på att oupphörligt fäkta och hvifta med parasoll och näsduk och drog sig helt misslynt tillbaka in i sitt rum.

Likasom under gårdagen hade nu ett sällskap af närmare och fjärmare grannar samlat sig vid gården. Joutseno-qvinnan med den lille parfveln i den stora hatten var äfven der och hade fört med sig tre unga flickor med utslaget hår och rätt typiska ansigten. En af dem var t. o. m. nästan vacker. Gumman hade med sig ett stort bylte med diverse klädespersedlar, som voro lämpade för de trenne flickornas personer, och med en noggrannhet och en omsorg, för hvilken vi hade allt skäl att vara henne förbundna, lät hon dem taga på sig de olika plaggen och gjorde oss uppmärksamma på allt, som var egendomligt för socknens moder och hvaruti de skilde sig från grannsocknens.

Den enkla hvardagsdrägt, i hvilken de först tedde sig för oss, var obestridligt den vackraste af alla de olika varianterna. En lång, i fina veck pressad svart yllekjortel, en svart ylleväst utan ärmar, något urringad framtill och med ett kort skört, särdeles väl skuren och kantad med blått, ett linne med ej alltför vida ärmar och en stor silfverbrisk, ett hvitt lärftsförkläde, utsiradt med på tvären insydda svarta hålsömmar och spetsar med eller utan dylika i blått och i sin genre bland de vackraste arbe-

ten, man gerna kan få se, isynnerhet de rent svarta. Håret alldeles fritt utslaget. Den ståtliga, enkla och stilfulla drägten i endast svart och hvitt med de obetydliga blåa inslagen, när sådana finnas, är på ett särdeles lyckadt vis stämd genom ett öfver kjorteln på ena sidan nedhängande rödt ylleband med ett par långa tofsar. En af flickorna hade ganska vackert blondt hår. De andra begge hade det nog lika rikt, men det påminde något litet för mycket om de yfviga rödbruna svansarne på de små trefliga fuchsfärgade hästarne, hvilka äro lika allmänna der i trakten som öfver hela Finland.

Den andra uppvisningen, hvilken gumman uppgaf som sommarkyrkdrägt för unga flickor, var rätt originel, men materialet, af hvilket den var sammansatt, var något för groft och styft, för att den skulle kunna täfla i smakfullhet med den förra. En halflång, vid, styf bomullslärftsskjorta drages, sedan västen blifvit aftagen, öfver västen, så att blott den nedersta delen af det vackra förklädet blir synligt. Västen sättes nu åter på, och om lifvet fästes ett bredt, blått klädesbälte, prydt med gjutna tennsirater, och sålunda att ändarne deraf hänga ned på sidan. På det utslagna håret, just öfver pannan, lägges ett smalt, svart sidenband (pinteli), som fästes i nacken, så att de långa ändarne hänga fritt ned på kjorteln.

Den tredje uppvisningen var dock den egendomligaste af alla och i flere afseenden högst besynnerlig. Det är Joutseno-flickornas vinterkyrkdrägt, som verkeligen är så originel, att den antagligen ej har några medtäflarinnor om sin smak. Den hvita skjortan är borta, och en mörkbrun vadmalskofta med ganska långa skört, skurna i ett med det efter kroppen ganska väl sittande lifvet, bäres ofvanpå den vanliga drägten; men innan detta plagg anlägges, måste en annan procedur försiggå, nemligen hårklädseln. Att någon menniska på jorden skulle med egna händer kunna utföra detta mästerstycke på eget hufvud, vore lika otänkbart, som att en dam på sjuttonhundratalet skulle sjelf ha kunnat sätta upp sin höga pudrade coiffure; och det är äfven gumman, som från början till slut utför detta konstiga arbete på en af flickorna, hvilken under tiden sitter helt allvarsam och lugn samt alldeles likgiltig för alla de blickar, för hvilka hon är utsatt, medan hela historien tilldrager sig på verandan, midt i solbaddet.

Håret delas i två partier, hvilka hvartdera för sig snos ihop som rep och ombindas med smala röda ylleband till ganska tjocka valkar, hvilka läggas i dubbla rader öfver hjessan. På ena sidan är håret slätt uppstruket under valkarne, på den andra deremot svept öfver dessa och alltsammans hopfäst i nacken med en hel binge af smala, röda, i spiralform tvinnade band med långa och långt ned på kjorteln hängande tofsar; och nu lägges det svarta sidenbandet öfver alltsammans.

Denna i alla afseenden mera bizarra än vackra eller klädande hårklädsel, så konstfullt och noggrant utförd, som om den varit afpassad med cirkelmått och uppsatt direkte från det alldeles fritt hängande håret, tog ej mera än tio minuters arbete af Joutsenocoiffeusens hårda, grofva fingrar, och jag betviflar att någon af våra Helsingfors hårartister skulle kunna gå i land dermed på dubbelt så lång tid.

Ännu är toiletten dock ej komplett; det felas ännu kappan (hursti); ett likaledes högst egendomligt plagg, men hvilket dock äfven bäres i flere kringliggande socknar. Det är ett stycke groft, brunrandigt ylletyg, med en bred röd klädesbård på ena lång-

sidan, och bäres hängande öfver ena skuldran på ett bredt, mer eller mindre utsiradt, tjockt gehäng, fästadt vid plagget, så att detta lemnar den andra skuldran obetäckt och täcker således blott ena underarmen och ena sidan af personen. Detta plagg tyckes blott vara buret af koketteri eller, som gumman med den trovärdigaste uppsyn förklarade, för att skydda psalmboken. Ett mera praktiskt ändamål visade hon dock strax derefter, att det egde, nämligen då det sveptes om hufvudet såsom ett dok och företedde den odisputablaste likhet med en egyptisk sfinx. Hela denna stât kompletterades af ett par ganska nätt gjorda snörkängor och ett par hvita yllevantar, grannt utsirade med broderier och tofsar.

En Joutsenoflicka kan i sin enkla svarta och hvita hvardagsdrägt vara en ganska behaglig företeelse. I den granna kyrkdrägten kan hon visst vara ganska målerisk, men vore hon äfven skön som en engel till ansigte och gestalt, så skulle den dock göra henne ful.

Hvardagsdrägten kan visst, hvad den enkla svarta och hvita färgsammansättningen beträffar, hafva sitt ursprung i någon mer eller mindre aflägsen tid, men hvad snitt och form angår, förefaller den ej äldre än många allmogedrägter i åtskilliga trakter af vestra och mellersta Europa, och det är blott förklädet, brisken och det utslagna håret, som kunna antyda något lokalare ursprung.

På flere ställen i norden är spetsknypplingen och hålsömnaden ett arf efter medeltidens nunnekloster, och det fritt utslagna håret var under samma tider allmänt bruk, fast under vissa perioder ensamt förbehållet de adeliga jungfrurna. I Kalevala talas på flere ställen om brisken (solki), och likaså om de „lockomhöljda“, och detta epithet gifves der aldrig åt andra än unga flickor. Den runda brisken är dessutom allt ännu af den mest genuina forntida form.

Det svarta hårbandet, i all sin enkelhet, likasom de granna röda banden påminna om många ställen i Kalevala; likaså hårbindlarne, hvilka allt ännu i dessa trakter bära samma namn som de röda banden, hvarmed de äro omlindade, palmikko, en benämning, som ofta förekommer i Kalevala.

Håruppfästningen i all sin granna egendomlighet liknar för öfrigt ganska mycket en och annan medeltids hårklädsel, som man någongång kan finna hos de äldsta tyska och flamländska målarne; och otänkbart vore det ju ej, att i gamla tider, då isynnerhet den östra delen af Finland, såsom kändt är, hade stor trafik af tyska köpmän, detta bruk skulle ha kunnat komma till Joutsenoflickornas stammödrar.

Den hvita öfverskjortan, så egendomlig den än kan synas, kan vara slägt med finnarnes gamla mekko likaväl som med ryssarnes rubaschka, hvilken af karlarne alltid bäres ofvanpå underkläderna.

Kappan är som sagdt ganska allmän i dessa och kringliggande trakter och antagligen ett mycket gammalt bruk; men oaktadt den påtagliga likhet, som den, då den bäres såsom dok, har med en egyptisk sfinx, dristar jag dock ej framställa den suppositionen, att Joutsenoboarne skulle vara ättlingar af Ramseniderne eller Faraonerne, så olika åsigter de, hvilka forskat öfver deras härkomst, än tills dato kunna hysa. Att de hvarken till typer eller drägt likna sina grannar, är ganska ögonskenligt.

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

Till och med det urgamla doket (huntu), som de gifta qvinnorna bära, i likhet med grannqvinnorna, så att ena snibben hänger långt ned öfver ryggen, skiljer sig väsentligt genom sin konstrikare och högre uppsättning från dessas, hvilka genom sin plastiska enkelhet tyckas vara äldre i formen än Joutsenoqvinnornas.

Hvad för öfrigt Joutsenohustrurnas drägt angår, så är den i hufvudsak den samma som flickornas och af samma allvarsamma och dystra färgsammansättning. Den lilla, af olika lappar hopsydda, fyrkantiga väskan, stickade benlingar, som blott betäcka vaden, perlband om halsen af vanliga glasperlor, brisker af olika storlek och små spännen af samma, men vida enklare form, dock alla af silfver, och först och sist, likväl mest i hvardagslag, de så ursprungliga finska näfverskorna, komplettera den ganska egendomliga drägten.

Detta allt hade tagit sin tid att taga reda uppå, och dagen hade lidit ett godt stycke. Den tyska frun hade inte länge haft tålamod att dväljas allena i sin kammare, utan var igen ute på verandan och fäktade och hviftade samt åskådade helt intresserad vårt arbete och våra modellkostymeringar. Hennes man, som under tiden gång på gång ändrat metplats, hade omsider kommit hem med en knippa präktiga foreller, som de låta anrätta till sin middag, medan vi till vår hade precis likadana. Han bjöd på en flaska Bordeaux, som han fört med sig i sin nattsäck och öfver hvars superfina och äkta qvalitet han höll sina små tråkiga tal, just sådana som för resten tyckas vara ett alldeles nödvändigt appendix till Bordeaux och cigarrer, det må nu vara tyskar eller andra menniskor, som bjuda deruppå. Vinet behöfde för resten ej pratas för, ty med forellerna smakade det förträffligt.

Mannen var för resten språksam och gemytlig, som så många af hans landsmän äro, och intresserade sig för våra teckningar och studier samt tecknade sjelf med säker hand en spis, sådan som ännu, efter hans utsago, brukas i någon aflägsen vrå af Tyskland och som han påstod var mycket nära slägt med pörtespislarne, churu den föreföll oss blott såsom en vanlig sämre sortens hällspis med skorsten och spjell m. m.

Efter middagen begåfvo vi oss till en liten gård på en kulle vid stranden ej långt ifrån Siitola. Först kommo vi förbi den lilla, höga, nedrökta rian, något isolerad från gården och snedt emot denna, på andra sidan af den obeskrifligt usla byvägen, hvilken, liksom alla dylika i trakten, ej hade någon vidare likhet med de präktiga, stora landsvägarne än att den, liksom de senare vanligtvis, gick mellan tvänne gärdesgårdar. Midt emot rian ligger badstugan, ruskig och nedrökt, med dörren eller snarare inkrypsgluggen, efter allmänt finskt bruk, vättande just åt landsvägen. Denna kröker sig der i rät vinkel framför det lilla pörtet, som har en liten hampplantering framför sig, hvilken är den enda tillstymmelse till trädgård, som finnes der. För att komma till stugan måste man krypa genom ett led, om man ej vill klänga öfver gärdesgården. Det lilla pörtet ser förfallet och ruskigt ut och består af två stugor, en något högre och en lägre, hvilka äro åtskilda genom en liten förstuga, dit ingången leder.

Vi voro åtföljda af en liten barfotad pojke, med det vackraste ljuslockiga hår och de klaraste ljusblåa ögon samt en näsa så välformad och täck, att, om den varit placerad i ansigtet på en liten prins, hela hofvet skulle varit öfvertygadt om, att blott en

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

prins kan bestå sig en så förnäm näsa; och dock satt den midt emellan ögonen på en barfotad finnpojke, som hette Yrjö.

Han hade varit begge dagarne på Siitola bland de öfriga besökande, der vi hade fäst oss vid hans pigga, liffiga väsen, och han tycktes vara ett slags factotum der, som stack sin lilla näsa i allt och kunde uträtta allt, hvad man bad honom om. Det var också hans hem, i hvilket han nu införde oss.

Vi gingo först in i den högre och större stugan, och då vår cicerone hade följt oss som en liten hund och varit med oss inne i det stora pörtet föregående dag, så hade han nu alldeles klart för sig hvad som borde intressera oss och började genast att visa oss allt, som fans i stugan, samt förklarade och beskref på det förnuftigaste vis i verlden, hvad allt hette och hvad allt brukades till, och det från ugnsqvasten i vrån vid dörren till rökluckan i taket, från hålet under spiseln för hönsen till platsen deruppe på ugnen för gubbarne och barnen.

Detta pörte var ganska litet, men i all sin obetydlighet dock i flere afseenden ursprungligare än det vid Siitola. Der fans ingen halfrund kupa ofvanpå ugnen, utan gnistor och rök och sot fingo fritt strömma ut från ugnsmunnen och från det lilla hålet ofvanom och något åt sidan om densamma, och följaktligen var pörtet ännu mera nedrökt och sotigt, och då der hushållades och boddes, så var det mindre tomt.

I dessa bygder äter man ej det annorstädes i Finland så brukliga hårda hålkaksbrödet, hvarföre brödkakorna på sina spett, hvilka i andra trakter af landet på ett så originelt sätt garnera taket, der helt och hållet saknas. Hörnbänken och bordet jemte en hylla uppe på väggen vid dörren äro de hufvudsakligaste möblerna der. Den andra stugan, der hela bestyret med mjölken för sig går, är naturligtvis något mera fylld. Någon i ögonen fallande snygghet var ej att anmärka, men ej heller precis någon motsats dertill.

Ett par qvinnor kommo in i stugan. De buro Ruokolaks drägten, men hade vanliga dukar på hufvudet. De helsade höfligt och läto oss hållas med vårt göra och med Yrjö, medan de sjelfva stillsamt och tyst sysslade med sitt och gingo eller snarare klängde ut och in med sina byttor genom den låga dörren med den höga tröskeln.

När vi hade nog af pörtet, förde Yrjö oss ut på andra sidan af stugan och visade oss der gårdens bodar (aitta). Mycket små och ytterst enkelt byggda ligga de i en rad, tätt intill hvarandra och med gaflarne åt gården. Vi tittade in i en af dem, hvilken var alldeles uppfylld med kläder, som hängde öfver störar, hvilkas ändar voro instuckna mellan stockarne i väggen. Kläderna tycktes vara mest af nyare mode, men der fans äfven af den gamla formen. I en annan boda stod en säng och ur denna uppsprang helt yrvaken och förskrämd en liten mörkögd och mörklockig flicka i bara sin lilla korta paita. Hon visade sig i början något missnöjd med besöket samt hängde sig fast vid kjortelvecken på den ena af qvinnorna, men en liten silfverslant muntrade upp henne och hon började småsjunga och tralla och var snart lika bekant med oss som Yrjö och berättade, att hon hette Maiju.

För den, som något känner till Kalevala, är det omöjligt att träda in i ett pörte, utan att anblicken af detsamma och af de enkla föremålen derinne mana fram det ena minnet efter det andra från den underbara dikten.

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

23:dje sången, „Förmaningsord till bruden“, vers 15—478, är så godt som en enda beskrifning öfver lifvet i en pörtegård i östra Finland, såsom det der ännu i dag gestaltar sig, och om den tunga lott, som allt ännu, likasom i dessa aflägsna tider, hvilar på den finska allmoge-värdinnans skuldror, och dikten, som besjunger snart sagdt hvarje förhållande i ett pörte, likasom hvarje föremål, som finnes der, får ett högre intresse, när man en gång fått skåda in i ett dylikt.

Der uppe på den sotiga ugnsmuren var det, som den sårade Väinämöinen fann sin hjelpare, då han tittade in bakom förstugudörrens stolpe och helt höfligt och fogligt frågade:

(Kalevala, 8:de sången:)

„Månne här i gården funnes
Den, som jernets dåd besåge,
Den, som dessa flöden dämde
Och det mörka blodet stämde?“
Upp på ugnen låg en gubbe,
Under stugans ås ett gråskägg.
Gubben ropar ned från ugnen,
Ryter ur det gråa skägget:
„Värre flöden har man hämmat,
Vida svårare man rådt på
Blott med trenne ord af skaparn,
Med de djupa ursprungsorden“.

Deruppe på ugnen är än i dag under takåsen åldringarnes plats, och invid dörren, derifrån Väinämöinen så saktmodigt framför sitt trängande ärende, är det som den djerfve och oförsynte Lemminkäinen blir anvisad sin plats, då han som objuden gäst kommer till Pohjola:

(Kalevala, 27:de sången:)

Det var muntre Lemminkäinen,
Unge mannen, raska sällen:
Strax då han i stugan stigit,
Fram han träder midt på golfvet
— — — — — — — —

och helsar värden samt fordrar korn för sin häst och öl åt sig sjelf, och

Värden sjelf i Pohja sitter
Vid det långa bordets ända,
Yttrar från sin plats till gensvar,
Tar till orda sjelf och säger:

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

„Finnas torde väl i gården
Något lämpligt fält för fålen,
Icke heller lär dig nekas,
Om du stilla är i stugan,
Att dernere stå vid tröskeln,
Närmast dörren under sparren,
Mellan våra tvenne kittlar,
Invid ugnens trenne krokar.
— — — — — — —

Det är äfven från denna, de objudna gästernas blygsamma plats som Lemminkäinens moder ger sonen sina ömma varningar, hvilka han så litet aktar uppå:

(Kalevala, 26:te sången:)

Så sitt barn den gamla varnar
Stående i dörrn vid sparren,
Invid kittelns plats i stugan.
— — — — — — —

De begge qvinnorna hade på vår begäran satt doken på sig och anlagt sina vackra drägter. En tredje qvinna, klädd i dok, hade kommit till. De hade alla tre klara, ljusblå ögon och rena korrekta profiler samt voro ljusletta såsom de flesta Ruokolaks qvinnor, vi sågo.

Lika mörka och dystra som Joutseno qvinnornas drägter äro, med undantag af den granna vinter-kyrkodrägten, lika ljusa och skimrande i hvitt och ljusrödt äro Ruokolaks qvinnornas.

Det var blott gifta qvinnor, som vi sågo vid den lilla gården, och de buro som sagdt alla tre doket eller „huntu“. Det är lägre, enklare och mera plastiskt, mera klädande än Joutseno-doket, isynnerhet numera i motsatts till fordom, då man till uppsättningen der inunder tvinnade upp det egna håret, så att det blef alldeles afslitet.

Denna uppsättning (sykeröt) åstadkoms då för tiden på så sätt, att håret vid tinningarne tvinnades hårdt tillsammans, lindades om med smala röda ylleband, så att det blef styft som ett rep, samt fästades såsom ett par något bakåt lutande, låga lokor öfver hjessan, och på dessa anbragtes doket. Genom den hårda tvinningen slets håret snart bort från tinningarne och pannan, och det måste ha varit allt annat än vackert att skåda det delvis skalliga hufvudet med de här och der qvarblefne hårtestarne, som fläktade för vinden. Numera begagnas allmänt lösa „sykeröt“, bestående af med de röda banden omvirade videqvistar, och vi hade ej tillfälle att se några andra. Dessa anbringas på hufvudet som en annan hårprydnad och fästas med ett annat rödt band öfver hjessan samt bindas i nacken med långa, smala, röda ylleband.

De unga flickorna buro „sykeröt“, sedan de blifvit konfirmerade, fast utan dok, samt lära delvis bära det ännu, och det ser rätt befängdt ut. Doket eller „huntu“

Kansalliskirjasto – Nationalbiblioteket

påsättes först till bröllopet, men fästemör vira några granna, köpta dukar helt löst kring sykeröt. Innan konfirmationen bära de unga flickorna en tre tums bred röd klädesremsa (verka) om hufvudet, hvilken är ganska klädande för det unga ansigtet med det fritt svallande blonda håret.

Drägten består för öfrigt i en svart eller grå, i fina veck pressad kjortel med en smal skoning af rödt och gult, eller på helgdagskjorteln af en röd veckad klädesremsa. Ofvanpå det hvita linnet, prydt vid barmen med den stora runda silfverbrisken, bäres en liten svart eller blå väst med röd limning och ofvanpå den en hvit linnetröja (kostuli, liinaviitta) med långa, snäfva ärmar samt halslinningen utsydd med rödt. Ett förkläde med röda och hvita ränder på tvären, helt och hållet väfdt, samt med en smal grann ullgarnsfrans i kanten, den lilla väskan på sidan, samt öfver allt detta en brun eller grå vadmalskofta med vacker skärning och lif och skört i ett och med nedifrån insatta breda kilar, kragen kantad med svart samt bröstet garneradt med röda och gula broderier och små röda lappar påsydda vid sömmarne nära vid fållen. Benlingar och näfverskor, som Joutsenoqvinnornas, fullända drägten.

Den stora mängd moderna kläder, som jag denna dag och allt framdeles såg i deras bodor, antyder mer än något annat, att den ursprungliga drägten inom ej alltför lång tid skall vara försvunnen.

Då dessa folkdrägter mer än många, måhända vackrare och smakfullare, äro beaktansvärda genom den egenskapen, att flere af deras detaljer äro antydda och beskrifne i Kalevala, så vill jag, äfven med risk, att mitt arbete delvis skulle komma att anses som ett plagiat af denna uråldriga dikt, fortsätta med jemförelserna, öfvertygad om, att det dock skall mindre trötta läsaren och verka mera uppfriskande på hans sinne, när han får läsa, hur de gamla Kalevala skalderna kunde sjunga om de föremål, hvilka jag ej förmår beskrifva annat än som vanliga klutar och bandstumpar.

Att börja med låt se, hvad dikten har att säga om det utslagna, fritt böljande håret, som ännu i dag i dessa trakter tyckes vara aktadt som de unga flickornas förnämsta prydnad. Det förekommer på många ställen, der de vackra tärnorna i Pohjola omnämnas, och den muntre Lemminkäinen med sitt vanliga djerfva och påflugna sätt säger der åt värdinnan:

(Kalevala, sång 13:)

„Hämta genast hit din dotter,
Den, som fagrast är bland andra,
Skönast bland de lockomhöljda“. —
— — — — — — — —

Och sedan då den oförskämde friaren börjat hämta sig efter följderna af det något hårdhändta afslag, som han erhållit, utbrister han, oförbätterlig som han är:

(Kalevala, sång 15:)

Sade muntre Lemminkäinen:
„Ganska mycket än mig fattas,

Borta dröjer än mitt hjerta,
Borta dväljes hog och sinne
Hos de fagra mör i Pohja,
Hos de sköna lockomhöljda".
— — — — — — — —

Gamle trygge Väinämöinen sjelf

(Kalevala, 18:de sången:)

Har för afsigt nu att fara
Ut att fria till en jungfru,
Till en mö med rika lockar,
Uti Pohjola det mörka.
— — — — — — — —

Och hans vän, den konsterfarna smeden Ilmarinen, sedan hans syster Anni tvättat ren honom från sotet,

(Kalevala, sång 19, vers 389:)

Sökte ut den allra bästa
I de lockomhöljdas skara,
Valde bland de perlbeprydda
Den mest blomstrande och fagra.
— — — — — — — —

Många flere citater kunde göras för att bestyrka, att detta vackra bruk för de unga flickorna i dessa trakter är hvarken något tillfälligt eller nytt mod, likasom det måhända ej är så alldeles afsigtslöst.

Efter de fritt böljande lockarne komma band och flätor och andra hårprydnader, hvilka ej heller blifvit obesjungna af Kalevalas skalder.

I den gripande sången, der Aino, betagen af sorg efter mötet i skogen med Väinämöinen, kastar sina smycken ifrån sig, heter det:

(Kalevala, sång 4, vers 35:)

Korset rycker hon från bröstet,
Gyllne ringen ifrån fingret,
Kastar perlorna från halsen,
Röda banden från sitt hufvud,
Ner på marken till dess fromma,
Skyndar sörjande till hemmet,
Stannar gråtande på gården.
— — — — — — — —

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

De rödomlindade valkarne, som Joutsenoflickorna bära med sin granna kyrkdrägt, kallas af dem, likasom de röda hårbanden, „palmikot“, hvilket äfven betyder flätor, och benämningen förekommer mycket ofta i Kalevala, likasom der äfven ofta talas om sidenbandet kring pannan.

Den blåa, tennprydda gördeln, som Joutsenoflickorna bära, utom att det på många ställen talas om gyllene gördlar, kopparprydda och kopparfransade gödlar, står ganska tydligt antydd, då den sköna Kyllikki vill skymfa Lemminkäinen:

(Kalevala, sång 11, vers 171:)

„Usle, säg hvi här du vankar,
Ströfvar kring likt strandens snäppa,
Frågar efter våra flickor,
Nejdens mör med tennprydd gördel“.
— — — — — — — —

Brisken är ganska vackert besjungen i brudgummens sång till brudsätan:

(Kalevala, sång 25, vers 643:)

„Ren jag trodde månen lysa,
Då den gyllne brisken blänkte,
Ren jag trodde solen glimma,
Då på halsen spännet lyste“.
— — — — — — —

Tennbrisken särskildt för sig är omnämnd i ett par af de vackraste sångerna, såsom i Aino sången, då haren hemtar bådskap till hennes leksystrar i badstugan om hennes död i vågorna:

(Kalevala, sång 4, vers 426:)

„Död är unga, vackra jungfrun,
Svunnen bort den tennbriskprydda,
Unga mön med silfverspännet,
Med det kopparprydda bältet“.
— — — — — — — —

samt ännu vidare i sången om Kullervos olycksfulla möte med sin okända syster:

(Kalevala, sång 35, vers 133:)

Och en mö med brisk vid bröstet
Hastar honom så till mötes

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

Uppå dessa Pohjas moar,
Invid Lapplands vida gränser.

— — — — — — — —

Emellertid hade eftermiddagen lidit, och qvällen var inne; mina kamrater hade redan vändt hemåt, och jag lemnade nu äfven den lilla pörtegården.

Då jag trädde på trappan till vår trefliga bostad, blef jag med ens väckt från mina Kalevala drömmar och förflyttad midt in i den komplettaste nutids verklighet.

Tvenne nya resande hade anländt och ej så långväga ifrån som de flesta andra, vi sett der, samt i de vänligaste afsigter att erbjuda oss sina tjenster såsom ledsagare till traktens sevärda och vackra ställen. Olyckan ville emellertid och tyvärr, att de voro något för lifvade, och att vi alls ej voro det, samt att vi hade ingen lust i verlden att blifva det; och det gick som det gick. Ett allt stigande missförstånd å ömse sidor utvecklade sig mer och mer, och den missuppfattade och tillbakavisade vänskapen förbyttes snart till raka motsatsen, stämmorna höjdes, och det blef innan kort så lifvadt och bullersamt på det dittills så fredliga Siitola, att det tyska paret, som funnit ett sådant behag i stället, att de beslutat stanna qvar öfver natten för att ytterligare på morgonqvisten draga upp några foreller, helt förfärade öfver ett dylikt spektakel, skyndade att packa ihop sina effekter, hastade upp på en skjutskärra, med Yrjö i knäet som kusk, och ilade, allt hvad hästen förmådde springa, till lugnare och tryggare nejder.

Ännu en stund fortsattes oväsendet, men som allt, som börjar här i verlden, äfven måste sluta, så slutade äfven detta; de välmenande bullerbasarne begåfvo sig å väg, och den stora munbataljen var afslutad, såsom så många andra verkliga, stora bataljer, så att begge parterna kunde draga sig tillbaka med bibehållen krigsära. Men tappre voro våra motståndare dock, ty fast vi voro tre mot två, fingo vi åtminstone sjuhundrade gånger mera ovett, än vi voro mäktiga att gifva tillbaka, och det var dock egentligen blott den ena af dem, som förde ordet, men detta på ett sätt, som, efter det engång slagits in på Kalevala analogier, fullt uppgick i mustighet och fyndighet med den muntre Lemminkäinens framfart på Pohjola. Väl var det, att den modige munhjelten ej såsom Lemminkäinen hade sin faders svärd eller något annat till hands, ty då hade han väl åtminstone försökt att hugga nackarne af oss, likasom Lemminkäinen gjorde för att afsluta det af honom började grälet med Pohjavärden.

Den ej så särdeles långa, men deremot så mycket mera gripande episoden var öfver, och sedan vi något hemtat oss från den obehagliga stämning, som ett dylikt spektakel alltid måste utöfva på fredliga menniskor, hvilka emot all vilja och önskan blifvit indragna deruti, så beslöto vi att ännu på aftonen göra en tur öfver till andra stranden.

Der skulle, efter hvad man sagt oss, vara urtima ting i tingsgården, och vi bespetsade oss på att möjligen få se något intressant. Deraf blef dock ingenting, tinget var slut, och fast en del af menigheten ännu var qvar på backen, voro de alla i nymodiga kläder och vi träffade blott en enda karl, som kunde vara värd att observeras

som något ovanligt. Det var en kroknäbb med nog sydländsk profil, som dock ej var den enda af det slaget, jag både förr och efteråt träffat på bland Karelare.

På återvägen öfver det porlande och sorlande djupet kommo vi på tal om qvällens händelser, och konklusionen blef den, att, om inga andra hade skäl att vara nöjda med dem, så var det åtminstone de några stycken fredliga foreller, som genom att tysken blef bortskrämd räddades från att sluta sina lif följande morgon.

Dimmorna började omsväfva oss, när vi nalkades bron vid Siitola, och när vi en stund derefter hvila i sömnens armar i våra sängar, ligger hela trakten insvept i deras hvita, svala töcken.

Tredje dagen.

Det hade regnat om natten, och morgonen var mulen. Vi hade att syssla hemma tills efter frukosten med våra teckningar och anteckningar och begåfvo oss sedan, åtföljda af Yrjö, till några större och rikare gårdar än dem vi besökt dagen förut.

Det var samma väg, och när vi passerade den lilla gården, kom Maiju från badstugan i samma toilett som igår och sprang med oss ett stycke. Vägen var uppfyld af vattpussar, hvilka här och der bildade riktiga små sjöar med små forsar emellan, och för att komma fram måste vi klänga långa stycken på de rankiga gärdesgårdarne, hvilket här och hvar föll sig något obeqvämt.

Omsider voro vi framme vid den första stora gården. Den var ståtlig nog för dessa trakter och var uppförd på ömse sidor om landsvägen, så att boningshusen och bodorna lågo på den ena, något högländare och torrare sidan, medan uthusen och fägården voro belägna på den andra sidan, som var lägre och, åtminstone för tillfället, en fullkomlig gyttjepöl.

Den öfre delen af gården var modern; boningshuset med en hög stenfot och med gafveln åt landsvägen samt en rymlig utbyggd förstuguqvist midt på facaden åt gårdssidan. Ej minsta tillstymmelse till någon slags plantering eller trädgårdstäppa. Bodorna bestodo af en lång byggnadslänga, alldeles modern och med ett långt galleri utanföre. Den nedra gården deremot, hvars byggnader inneslöto en rymlig fyrkant, var uppförd alldeles på gammalt vis och så eldfarligt som det gerna kan vara möjligt, med samtliga byggnader tätt intill hvarandra. Der funnos loft, liknande dylika på många ställen i vestra Finland, och stallet var uppfördt i samma stil.

Ingen tycktes vara hemma vid gården, endast ett par stora hundar och några grisar; men när vi trädde in i boningshuset, funno vi der en sofvande skräddare, som tog sig sin förmiddagshvila i ett af rummen, der man hade tillfälle att beskåda fruktterna af hans flit och konstfärdighet. Blott alldeles nymodiga plagg. Alla rummen nymodiga och ej ett spår af något liknande ett pörte, annat än att der var tomt öfverallt såsom i ett sådant.

Yrjö uppbjöd hela sin förmåga att få oss att fatta, huru präktigt och intressant der var, med kakelugnar i hörnen och höga fönster, med mera dylikt, men det anslog oss ej, och vi gingo vidare. Vid en liten badstuga strax nedanför bakgården träffade vi på en qvinna, som stod och sysslade med någonting vid en så, omgifven af en hop grisar. Det var värdinnan sjelf, och huru det språkades med henne, så vände vi åter upp till gården. Hon var ej mera ung, men såg mycket bra ut, hade vackra drag,

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

klara ljusblå ögon och håret kortklippt i pannan som en modern lugg. Värden kom samtidigt hem i sällskap med tre af barnen och en annan gubbe. De voro alldeles nymodigt klädda, men sågo mycket trefliga ut Värdinnan öppnade nu sina bodor för oss och lät oss beundra sina skatter. De bestodo blott i en stor massa kläder, både gamla och nymodiga. Värden gick sedan ikring med oss och visade oss uthus och redskap samt sparade alls ej besväret. De hade ingenting emot, att vi tecknade af dem, och det kom under tiden mera folk till stället, samt bland dessa en tjock, fet värdinna, klädd i dok och gammaldags drägt samt munter och språksam. Hon frågade, om vi ej ville komma till hennes gård också, som låg något längre bort. Skräddaren kom äfven ut till de andra och lemnade oss ingen ro, förr än vi äfven tecknat af honom.

Vi gingo nu vidare och sökte oss fram till den tjocka värdinnans gård, dit hon redan hunnit före oss, samt funno henne sittande på sin trappa, språkande med en halfblind tiggare, som hade sina långa buldansbyxor omvirade vid vristen som de Daciska konungarne på Konstantins triumfbåge i Rom.

Gården var mycket mera ursprunglig än den förra och hade ett rymligt och snyggt pörte. Värdinnan visade oss sina bodor, och der fans både gammalt och nytt i toilettväg, och alldeles oombedd gaf hon för oss en representation i Ruokolaks drägtens mysterier. Det var der vi fingo reda på de unga Ruokolaks flickornas drägt i alla dess detaljer, och vi fingo äfven beskåda flera för dessa trakter egendomliga plagg, som hörde till den manliga drägten. Det var ingenting särdeles att fästa sig vid, annat än de långa vida öfverrockarne, och hvad dessa beträffar, måste jag frångå, att de skulle vara af ryskt ursprung. Ryssarnes kaftaner hafva lif och rynkade skört, finnarnes deremot äro rakskurna med lif och skört i ett stycke, och det torde blott vara sjelfva namnet „kauhtana“, som härleder sig från Ryssland. De stora bredskyggiga hattarne bära dock den genuinaste ryska form, ehuru de deremot hafva samma benämning, „hattu“, som förekommer på många ställen i Kalevala.

Vid gården fans en af dessa brunnar med lång häfstång, som äro så allmänna i hela östra och sydöstra Europa och hvilka i synnerhet i flacka trakter kunna vara af en ganska målerisk effekt.

Vår värdinna var hela tiden lika munter och språksam, och till och med när hon, såsom aldrig förut och aldrig efteråt under min resa någon värd eller värdinna gjort, när vi skulle ersätta henne för hennes besvär, räckte fram handen å nyo och menade, att, då hon var gårdsvärdinna, vi gerna kunde gifva henne en mark till, så skedde detta på ett så godlynt sätt, att man knappast kunde tycka illa vara.

Vi gjorde en omväg för att komma hem och veko in på en tredje gård. Denna var äfven en pörtegård och hade en riktig liten gata med bodor på ömse sidor, och alla dessa små och pittoreska. Hvarje hjon i en sådan gård har sin boda eller aitta, och der ha de vanligtvis sin sofplats om sommaren. Bland andra goda saker, som finnas i dessa, är äfven deras näfverslöjd, som består i skodon, renslar, skäppor, askar, m. m. och flera stora nystan af upplindade näfverremsor.

Värdinnan i gården var en vänlig gumma i modern drägt, som satt med sin stickstrumpa på en sten vid gårdsknuten och plirade på oss, medan vi tecknade af

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

hennes hus. Hon hade en liten, vacker gosse, som tycktes vara god vän med Yrjö, men som alls ej var så språksam och pigg som denne.

Omsider var det tid att begifva sig hem, och resten af eftermiddagen och aftonen sysslade vi, medan regnet duggade derute, med ordnandet af våra teckningar.

De trakter, som vi genomströfvat under dagens lopp, voro kala och tråkiga. Det var föga annat att fästa ögonen vid än trädesåkrar och gärdesgårdar och åter trädesåkrar och gärdesgårdar.

De små nätta „aittorna“ förde omedelbart tanken igen till Kalevala, der de mer än ofta äro omtalade både till sitt yttre och sitt inre. Det är der, som den gråtande Aino går att söka sin moder för att anförtro henne sin sorg, hvars orsak hon så omsorgsfullt sökt dölja för fadren och syskonen:

(Kalevala, sång 4, vers 76:)

Modern, som på bodens trappa
Skummar grädde, spörjer slutligt:
„Hvarför gråter du, min dotter,
Stackars dotter, unga jungfru?“
— — — — — — — —

Det är till bodan, som modren sänder den gråtande dottren att trösta sig med åsynen af skatterna och grannlåterna, som äro förvarade der:

(Kalevala, sång 4, vers 128:)

„Gå i bodan der på kullen,
Öppna allra bästa bodan,
Der stå kista invid kista,
Ena skrinet på det andra.
Öppna allra bästa kistan,
Slå med klang upp granna locket,
Gyllne gördlar, sex, du finner,
Blåa kjortlar, sju till talet,
Förr af månens dotter väfda,
Sömmade af solens dotter“.
— — — — — — —

I Kalevala framstår ganska bjert och på många ställen en utpräglad smak för granna kläder, och detta tyckes verkeligen hafva gått i arf till efterkommande i dessa trakter, att döma efter de med dylika saker, både gamla och nya, så väl försedda „aittorna“. Hvad smycken och andra dyrbarheter beträffar, äro de vackra briskarne, bältena och ringarne lika många bevis på den smak för grannlåt, som så ofta skymtar fram i den gamla dikten. Husgeråd och inredningen af bostäderna samt deras beqväm-

lighet tyckes det deremot då för tiden, alldeles som allt ännu är fallet, varit särdeles klent beställdt med.

Det är ej blott qvinnorna, som tyckas hafva varit så svaga för toiletten, ty männens klädedrägt står nästan lika ofta beskrifven i Kalevala, och ett och annat deribland kan mycket väl vara ursprunget till hvad som ännu kan spåras i den gamla manliga drägten.

Hvad som äfven ofta besjunges i Kalevala äro hästarne och slädorna samt deras tillbehör, och delvis kunna äfven de ännu brukliga vara af samma slag, såsom t. ex. de låga ostfinska lokorna, hvilkas enkelhet i våra dagar dock föga motsvarar den prakt, med hvilken de gamla skalderna utsirade dem, men hvilkas form och dimensioner ej hafva någon likhet med de höga, tunga ryska lokorna.

Hjuldon omnämnas aldrig i Kalevala, och de små, fyrhjuliga så kallade Wiborgska kärrorna, som mest begagnas i dessa trakter, hafva alldeles för mycket tycke af de ryska åkdonen för att ej vara af samma ursprung som dessa. De se rätt pittoreska och trefliga ut, med sin lokhäst i skacklorna och den andra med sina linor bredvid, men de äro ej så behagliga att åka i. Qvällen hade emellertid gått till ända och tredje dagen på Siitola med denna.

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

Fjerde dagen.

Förmiddagen voro vi hemma och hade fullt upp af arbete med det material, som vi samlat de föregående dagarne.

Fram mot middagen gjorde vi en tur till Imatra för att höra efter bref. Der var folk som alltid, och fallet var lika brusande och lika berusande som alltid.

Nere vid det sista fallet hade en hop menniskor samlats för att åskåda, huru en gammal britt stod ute på en sten i forsen och stretade och bråkade med att matta ut en stor lax, som nappat på hans metkrok. Man påstod, att han var medlem af parlamentet och lord, men hvad envishet och halsstarrighet beträffar skulle gubben likaväl ha kunnat vara finne. Han hade stått der gud vet huru länge och stampat och trampat och stretat med laxen, men denna var lika envis som han, och de ville ej komma till rätta med hvarann. Det tyska paret var äfven der, och goda råd felades ej den gamle engelsmannen, och de mesta och utan tvifvel de allra bästa tycktes tysken undfägna honom med. Alla blefvo de lika illa upptagna, och den envise gamle laxfiskaren snäste och fräste till höger och venster och trampade på sin våta sten ute i forsen, slintade och skulle otvifvelaktigt ha fallit ned i forsen, om ej tysken, som stod närmast på en annan sten, nappat honom ett kraftigt tag i rocken. Hvad han fick röna för sin hjelpsamhet var allt annat än tack, ty en skur ovett blef hans lön, och den gamle lorden, som under farans ögonblick ingalunda släppt sitt laxspö, började nu åter hala och draga på den stackars laxen. Man började småningom tröttna på föreställningen, då denna fick ett nytt intresse genom att den gamle, envise herrn kallade på sin betjent, som stått der hela tiden och väntat som de andra, samt befalte honom att klifva ut i forsen och söka att derifrån, på något vis, hvilket var ganska svårt att fatta, underhjelpa sin herres fåfänga bemödanden att få bugt på den envisa laxen. Den dumme karlen gjorde det äfven, till allmän förskräckelse för åskådarne, och med den ögonskenligaste lifsfara lyckades han så väl, att, när han, halft bedöfvad och alldeles genomvåt från hufvud till fot, af hjelpsamma händer blef uppdragen på det torra, stod den gamle lorden der med sitt toma metspö i handen, och laxen var långa vägar derifrån med refven.

Uppe vid Neitsyniemi, vid det öfra fallet, ofvanom Siitola, lär det ligga några villor, hvilka egas eller disponeras af en engelsk laxfiskareklubb, hvars medlemmar till större delen höra till den rika engelska kolonin i S:t Petersburg.

Vi hade emellertid lemnat den gamle gentlemannen och hans våta betjent med deras reflösa laxspö åt sitt öde och återvändt till hotellet för att äta vår middag, som

förljufvades af tonerna från en dragharmonika, hvilken trakterades med stor konstfärdighet af en artist från Helsingfors.

Straxt efter middagen begåfvo vi oss till en gård vid stora vägen, några verst derifrån, för att få se ett Joutseno hem. Vid framkomsten sågo vi en gammal, vacker, blind gubbe, med långt hvitt hår, hvilken stod på åkerrenen, strax invid vägen och stirrade med sina toma ögonhålor mot rymden. Det var värden på stället, hvilken i långa tider varit blind och begagnat sig deraf till gårdens nytta, genom att blott stå och stirra i luften, med hatten i handen, på sin egen åkerren. Han tiggde ej, men från de förbifarande diligenserna, med turister som fara till och ifrån Imatra, regnade det alltid större och mindre slantar i gubbens hatt, och så fort åkdonet var förbi, kommo hans små afkomlingar i olika åldrar och led och plockade upp slantarne samt förde gubben hem till gården. Denna gång stod han äfven som vanligt på sin post, men tycktes blifva något häpen, när Yrjö, som var vår körsven, sade åt honom, att han kom med fremmande herrar från Helsingfors, som skulle rita af honom. Han stretade litet emot i början, troligtvis af misstroende till våra afsigter, ty han lär allt emellanåt vara litet trakasserad af vederbörande, då tiggeriet ju ej är tillåtet, men han tigger ej, och ingen kan förbjuda honom att stå med blottadt hufvud på sin egen mark så mycket han behagar, eller att låta sina småttingar plocka upp de slantar, som menniskor oombedda kasta i hans hatt eller strö ikring hans fötter. Ett markstycke gjorde honom dock mera medgörlig, och han följde med oss till sin stuga.

Den var rymlig och hög och i gammal stil med pörte, och gården var omgifven af rymliga uthus och en lång rad af bodar, som voro större än de vi dittills sett, och allting antydde en viss välmåga, från rågstackarne sedan fjolåret derutanför ända in i stugan, som var mera möblerad än någon annan vi sett i trakten. Den tycktes vara bebodd äfven om sommaren; der fans ett par rymliga sängar, väfstol, spinnrockar, skåp och utom bänkarne och borden äfven några stolar och en hyfvelbänk. En karl ligger på denna och röker sin pipsnugga midt i det stora rummet, och det lär vara äldste sonen, som sköter hemmanet. Gubben sitter modell för oss, så mycket vi behaga, jemte en ung gosse, hans sonson, medan värdinnan i sitt höga Ruokolaks dok går och stökar; och alla bete sig så tryggt och lugnt och så utan alla tecken af förvåning öfver vårt besök och vårt arbete, som om de skulle hafva varit vana vid artistbesök alla dagar. Med detta äro de dock ej alldeles likgiltiga för våra teckningar, dem de gerna tycktes betrakta, och visa en ganska god uppfattning af hvad de framställa.

Vi lemna omsider den blinda gubbens gård och återvända hem. I skymningen passera vi åter förbi Imatra, hvars mystiska brus vi, lika som den första aftonen vi reste der förbi, förnummo på långa afstånd derifrån.

Med ens rycker hästen till, kastar sig åt sida och sätter så af i vild karrier, backe utför och backe uppför, oaktadt vi alla tre, Yrjö inberäknad, hålla i de usla reptömmarne, så att fingrarne svida. Ett besynnerligt hvinande ljud, på den sidan jag sitter, och tätt invid mitt öra, som om en svärm getingar skulle surrat, hvilket ideligen, hastigt och jemnt afvexlar med ett klappande i marken framför och bakom oss, kommer mig att instinktmessigt trycka mig inåt kärran mot min sidokamrat. Jernet kring hjulet

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

har lossnat och brustit af och, blott fasthängande med ett par niter, svingar det nu alldeles löst och i hela sin längd med kärrhjulet och slår för hvarje hvarf ned i marken bredvid den ursinniga hästen, hvilken det är omöjligt att få makt med, tills jernet omsider helt och hållet lossar och slungas bland stenarne på sidan af vägen. Vi fortsätta färden med samma fart på blotta trähjulet och, allt som detta brister i stycken, på bara ekrarne, hvilket stöter och sqvättar alldeles befängdt, och omsider åka vi på bara hjulaxeln, men ligga då äfven helt andfådda i ett dike, medan hästen står och flåsar med nosen i ett led, dit han omsider styrt sitt vilda lopp. Vi hämta oss emellertid snart nog, och då ingen vidare skada skett, begifva vi oss till fots den återstående korta delen af vägen. Hela saken ändades med en liten debatt med egaren af kärran, som ville, att vi skulle betala kostnaderna för ett nytt hjul. Och den fjerde dagen på Siitola var till ända.

Kansalliskirjasto – Nationalbiblioteket

Femte dagen.

Det hade blifvit beramadt, att vi skulle göra en tur till Vallinkoski, en fors några verst nedanom Imatra; men då det ej ville passa i stycket, så begaf jag mig allena med Yrjö till Joutseno kyrka.

Denna gång hade vi försigtigtvis noga skärskådat alla niterna i hjulen, och det felades blott så pass många, att vi kunde hoppas, att resten skulle hålla.

Vägen är i början, om ej ful, dock ganska ödslig och enformig. Ett par rätt täcka utsigter, från en backe, när man vänder sig om åt Siitola till, är den enda omvexling; man skönjde derifrån en liten del af Vuoksen samt en mindre insjö, som ligger ofvanom densamma.

Längre fram blef trakten ännu ödsligare, och vid en liten backsluttning gick hjulet på kärran visst ej sönder, men den ena tömmen brast, och vår lilla pigga fux, den samma vi haft dagen förut, tycktes uppfatta detta som ett tecken att göra på samma vis som då och satte af i pin karrier in på en afbränd mo, mellan och öfver stenar och stubbar, samt gjorde en lång sväng, tills vi voro uppe på landsvägen igen, der den helt beskedligt lugnade sig, så att vi kunde få fatt i den afslitna tömmen och knyta så pass hyggligt som möjligt ihop den, och så bar det af igen, som om ingenting hade passerat. Yrjö förklarade, att sådana voro alla hästar och don, som funnos på Siitola.

På vägen mötte vi en lång, mager gubbe, med hållning som en kung och långt, fladdrande grått hår. Han var modernt klädd och bar sin korta, slitna jacka som en yngling. Oaktadt hans kärfva, sträfva ansigte vågade jag ändock på att bedja honom stanna för att teckna af honom. Gubben, utan att resonera, var lika beredvillig, som alla andra varit, och hela proceduren försiggick midt på landsvägen. Han tog emot en silfverslant, som jag gaf honom för hans besvär, men med en uppsyn, som om han skulle ha varit lika belåten utan densamma.

Vi äro nu framme i bygden kring Joutseno kyrka. Det är en stor flacka och ej så alldeles tunnsådt bebyggd, men de gårdar, vi se närmast vägen, se små och torftiga ut. Här och der sysslar någon svartklädd gumma, i sitt höga, hvita dok vid någon stuga, och några barn i sina paitor, med hårluggarne kring ansigtet, beskåda oss från närmare eller fjärmare håll, der vi kuska förbi.

Gästgifvaregården ligger midt emot kyrkan, hvilken är af träd och med ett tabernakel på taket samt en hög klockstapel invid och höga björkar rundtomkring. Annars är allt flackt och kalt, och kyrkan tyckes beherska hela den vidsträckta trakten.

Vi återvända, sedan hästen pustat, och titta på vägen in i ett par gårdar, som ej skilja sig på något nämnvärdt sätt från de andra, vi sett förut, och jag tecknar några

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

gummor och en värdinna med sin lilla vackra dotter, och vi fortsätta hemfärden utan några vidare äfventyr.

Det var ej långt lidet på eftermiddagen, då vi åter voro på terassen vid Siitola och midt uppe i ett stort sällskap af samma slag, som varit der de föregående dagarne. Joutseno gumman var äfven der med sin pojke, och den förträffliga menniskan hade varit nog omtänksam att denna gång föra dit en hel samling af vinterplagg för både män och qvinnor. Det tecknades några af dem, fast de just ej voro så särdeles egendomliga, att ej dylika kunde finnas här och hvar i andra trakter. Jag tecknade der den gammaldags Wiborgska skinnlufvan i all sin prakt. Den var af vargskinn, och det är egenteligen de stora öronlapparne, som göra den så kännspak från andra skinnlufvor, hvilka begagnas på de flesta ställen i landet och öfverhufvudtaget i hela norden. Till sitt ursprung måste den utan tvifvel vara bland de äldsta klädesplagg, som ännu bäras i landet, och helt säkert skall den ännu, genom sin enkla, praktiska form så passlig för en nordisk vinter, bibehålla sig i långa tider. Den göres af olika slags skinn och kan mången gång vara rätt dyrbar. Med öronlapparne uppvikta har den en ansenlig höjd, och påminner då ganska mycket om talmannens mössa vid Ilmarinens bröllop, der det, sedan den öfriga drägten blifvit besjungen, heter om mössan:

(Kalevala, sång 25, vers 602:)

Högrest mössa på sitt hufvud,
Hvilken högt bland molnen skimrar,
Skymtar fram bland skogens toppar:
Ej en sådan fås för hundra,
Köpes ej för tusen marker.

Kansalliskirjasto – Nationalbiblioteket

Sjette dagen.

Allt det material, som blifvit samladt under de föregående dagarne, tog sin tid att ordna och komplettera, då vi nu voro beredda att lemna det gästvänliga Siitola.

Fram på dagen gjordes en sista tur till Imatra, hvars trollska dragningskraft tycktes vara oemotståndlig. Ett oförmodat möte med ett par vänner från Helsingfors förhöjde behaget af denna afskedstur. De hade varit der hela föregående dagen och voro följakteligen lika bekanta med stället som vi, och t. o. m. mera, då de förde oss till en plats något nedanom fallet och upp på en höjd, som vi ej sett förut och derifrån man hade en anblick af forsen i hela dess utsträckning.

Vi gjorde tillsammans en färd i vagn till Vallinkoski. Vägen gör en stor krok från stranden samt går mest genom trakter, som äro allt annat än vackra. Blott på ett par ställen ser man några skymtar af Vuoksen. Kal och flack är äfven denna väg. Under hela sträckan ser man blott ett par tarfliga gårdar, som ligga midt i de flacka åkrarne. Närmare Vallinkoski blir det lummigare, och omsider kommer man till en gård och till en vacker villa, som ligger på en höjd, inbäddad i den mörka granskogen, och der nedanför brusar den vilda, rytande forsen.

Den delar sig på ömse sidor om en tallbevuxen klippholme, och det är isynnerhet den armen, som är på vår sida, mera sammanträngd än den andra och med en stark krökning kring klippholmen, som är af en gripande effekt. Efter hvad man berättade oss vid Imatra, skulle vattenståndet i Vuoksen vid denna tid vara ovanligt högt, och jag vet ej, om det derigenom på något extra vis ökade Vallinkoskis skönhet, men säkert är, att det var alldeles obeskrifligt storartadt och vackert att skåda.

Der nere utanför strandstenarne, der vi tagit plats, bröt sig en väldig våg midt i forsen och höjde sig högt öfver de andra, såsom ett berg af brusande vatten. Man hade svårt att fatta, huru det ej brast sönder och störtade ned öfver oss, der vi sutto kringyrda af dess skum och bedöfvade af dess dån.

Ej långt nedanför sysslade ett par karlar i en rankig båt mellan de hvirflande böljorna, der de tycktes vara lika hemmastadda som vi på torra landbacken.

Omsider måste vi likväl bryta upp. Utan att dock hafva fått nog och än mindre för mycket af det gripande skådespelet och den fulltoniga, mäktiga musiken, lemnade vi Vallinkoski med intrycket af någonting, som man blott behöfver se en gång i sitt lif för att aldrig glömma och som man skulle kunna återse hundrade gånger utan att tröttna derpå.

Vi superade vid Imatra och skildes ifrån våra vänner för att hvila sista natten på Siitola, der dimmorna igen insvepte allt i sina töcken.

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket

Sjunde dagen.

Allt är i ordning till uppbrottet, och omsider emot middagen, sedan vi tryckt våra på Siitola förvärfvade vänners händer, begåfvo vi oss med färjan öfver till andra sidan.

Der är äfven ett gästgifveri. På färjan hafva vi till reskamrater ett par af den moderna civilisationens mest oförtrutna och verksamma förkämpar i norden, ett par handelsagenter från Tyskland. Hela sitt ammunitionsförråd, med hvilket de så tappert och framgångsrikt pläga skjuta bresch på allt, hvad okunnighet och barbari heter, och isynnerhet på gamla seder och gamla kläder, föra de med sig i ett par jernbeslagna koffertar, fyllda med knappar, förgyllda broscher och dylika af svart glas och annat sådant.

När vi kommo i land på bryggan vid andra stranden, körde två stora, höga och öppna resvagnar med fyrspann af små bondhästar der förbi, och de voro lastade med långa, magra herrar i långa, hvita öfverrockar; hufvudbonaderna voro omvirade med blåa flor, och herrarne bestodo sig långa rödaktiga kindskägg. De voro engelsmän, hörande till den omtalade laxklubben, hvilka föredrogo detta fashionabla sätt att färdas mellan sina villor och sina fiskvatten, framför det med de vanliga små kärrorna, och troligtvis voro äfven deras seltyg säkrare och hjulen på deras stora vagnar bättre bandade än kärrornas hjul.

Vi fortsatte vår väg upp till Neitsyniemi, helt blygsamt till fots, längs stranden och hamnade omsider vid ett lummigt, vackert ställe, skuggadt af höga björkar och med en vidsträckt utsigt öfver det stora, vackra vattnet nedanför samt tätt invid, på ena sidan sköljdt af en herrlig, brusande fors, Tainionkoski, hvilken, hvad våldsamhet, dån och buller beträffar, ej ger ett grand efter hvarken för Imatra eller Vallinkoski. Detta är den första satsen, som Saimas stora vatten taga, der de störta sig ned i Vuoksen, och det första steget är fullkomligt värdigt hela fortsättningen af den ståtliga stråten till Ladogas vida sköte.

Stranden på Neitsyniemi sidan af fallet är hög och brant och bevuxen med höga, gamla björkar och furor. Den andra stranden är lägre och betäckt med lummig löfskog.

Neitsyniemi är ett tjusande ställe. Och sedan vi tillbragt några timmar i det gästfria huset samt vid middagen tagit afsked af Siitola forellerna med att helt vemodigt äta upp så mycket, som vi orkade af dem, och intagit kaffe ute under de höga furorna på terassen och njutit af allt, hvad ett gästfritt hem på landet här uppe i norden kan erbjuda samt t. o. m. på nära håll fått se ett par af de engelska laxsprättarne och hört en sorglig historie om ett par unga engelsmän, hvilka med sin båt blifvit

neddragne i forsen och på detta vis slutat sina dagar, så begåfvo vi oss åter i väg till gästgifvargården och rullade omsider i qvällningen derifrån i våra skjutskärror på en jemn och präktig väg genom lummiga löfskogar hän till andra nejder.

Det var ej utan saknad, vi aflägsnade oss från det vänliga, om dagarne så soliga och om nätterna så dimomhöljda Siitola, med sina vänliga menniskor, sina sköna foreller och sin omängd med den vackra, breda strömmen, med dess lummiga stränder och de trenne väldiga, brusande forsarne, hvilkas dån vi allt ännu tycka genljuda i våra öron.

Hvad frukterna af den en veckas långa vistelsen der beträffar, så hafva de måhända i några fall något öfverträffat förhoppningarne; i många åter hafva dessa blifvit besvikne. Men, sådana de än äro, är det åtminstone antagligt, att några år till och skörden skulle hafva varit ännu obetydligare och svårare att plocka ihop. Det lilla, jag lyckats samla, torde dock, som jag hoppas, gifva åt läsaren en viss åskådning af den egendomliga och åldriga kultur, hvilken ända till våra dagar haft sin trefnad kring den forsuppfyllda Vuoksens stränder, och hvars spår allt ännu bära prägel af de aflägsna tider, då de gamla Kalevala skalderna diktade sina oförgätliga sånger.

Kansalliskirjasto - Nationalbiblioteket